

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ. ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 351+26:340.12

DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-61-67

Галина БІЛАВИЧ,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0002-1555-0932
e-mail: ifosuhcvas@gmail.com

Наталія МУКАН,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0003-4396-3408
e-mail: nataliya.v.mukan@lpnu.ua

Юрій КОЗЛОВСЬКИЙ,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0003-1006-0130
e-mail: yuriy.m.kozlovskiy@lpnu.ua

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ХРИСТИЯНСЬКА ЦІННІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЮРИСТІВ

Анотація. Період кінця XIX – 30-х рр. XX ст. у Галичині є плідним на численні приклади благодійності українських правників, які через безкорисливу добровільну допомогу (особисту / майнову), участь в українських громадських товариствах та станових (професійних) інституціях добровільно спрямовували ресурси, майно тощо для допомоги окремим соціально незахищеним групам людей, правового захисту, освіти та навчання українців, розв'язання актуальних соціальних, правових, культурно-освітніх, суспільно-політичних проблем, поліпшення умов громадського життя.

Особливістю діяльності українських юристів, які гуртувалися в Товаристві українсько-руських правників та Союзі українських адвокатів, було те, що соціально-правовий захист українства на засадах благодійності став пріоритетом професійної діяльності юристів. Правники активно обстоювали станові інтереси української адвокатури, захищали права української мови в судах і державних установах тощо. Важливим аспектом діяльності на ниві благодійництва стало правове просвітництво українського

населення. Безпрецедентним явищем були виступи цілої плеяди українських правників у судових процесах оборонцями не лише українських громадсько-політичних партій та об'єднань, а й гучних процесів, в яких вони захищали українських юнаків, членів ОУН, національно свідомих патріотів.

Прикладом християнського служіння є діяльність адвоката, громадського діяча та письменника Є. Калитовського, який започаткував у Галичині рух щодо догляду за стрілецькими могилами, спрямований на формування історичної пам'яті та національно-патріотичних почуттів юнацтва. Завдяки активній парламентській і політичній діяльності українські юристи вагомо спричинилися до соціально-правового, національного захисту українства. Українські правники фактично окреслили професіограму юриста, з-поміж компетентностей якого, окрім фахових умінь, помітне місце посідали питання правової, моральної культури, християнсько-етичні проблеми фахової діяльності, що враховували питання громадського служіння на благо українського народу, що в

контексті концепції «національної автаркії» означало самовіддану подвижницьку працю задля майбутнього національного, політичного, економічного визволення України.

Ключові слова: християнські цінності,

благодійність, майбутні юристи, професійна підготовка, українські громадські товариства, соціально-правовий захист, Союз українських адвокатів, Товариство українсько-руських правників.

Halyna BILAVYCH,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department
of Pedagogy of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1555-0932
e-mail: ifosuhcvas@gmail.com*

Nataliya MUKAN,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy
and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4396-3408
e-mail: nataliya.v.mukan@lpnu.ua*

Yurii KOZLOVSKYI,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy
and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1006-0130
e-mail: yuriy.m.kozlovskiy@lpnu.ua*

CHARITY AS A KEY CHRISTIAN VALUE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF UKRAINIAN LAWYERS

Abstract. *The period of the end of the XIXth – 30s of the XXth century in Galicia is fruitful for numerous examples of the charity of Ukrainian lawyers who, through altruistic voluntary assistance (personal/property), participation in Ukrainian public associations and professional institutions, voluntarily directed resources, property, etc., to help certain socially vulnerable groups of people, legal protection of Ukrainians, solving current social, legal, cultural-educational, socio-political problems, improving the conditions of public life, education, training of Ukrainians.*

The peculiarity of the activities of Ukrainian lawyers, who joined the Society of Ukrainian-Russ Lawyers, and the Union of Ukrainian Lawyers, was that the social and legal protection of Ukrainians based on charity became the priority of the professional activity of lawyers. Lawyers actively defended the state interests of the Ukrainian lawyers, defended the rights of the Ukrainian language in courts and state institutions, etc. Legal education of the Ukrainian population became a significant aspect of activities in the field of philanthropy. An unprecedented phenomenon was the appearance of a whole cluster of Ukrainian lawyers in legal proceedings as defenders not only of Ukrainian socio-political parties and associations, but

also in high-profile trials in which they defended Ukrainian youths, members of the OUN, and nationally conscious patriots.

The activity of lawyer, public figure, and writer E. Kalytovskiy, who started a movement in Galicia regarding the care of riflemen's graves, aimed at forming historical memory and national-patriotic feelings of youth is an example of Christian service. Thanks to active parliamentary and political activity, Ukrainian lawyers have significantly contributed to the socio-legal, national protection of Ukrainians. Ukrainian jurists outlined the professional profile of a lawyer. Among his competencies, in addition to professional skills, issues of legal and moral culture, Christian-ethical issues of professional activity, which considered issues of public service for the benefit of the Ukrainian people occupied a major place. In the context of the concept of «national autarky», it meant generous ascetic work for the future national, political, and economic liberation of Ukraine.

Key words: *Christian values, charity, future lawyers, professional training, Ukrainian public associations, social and legal protection, Union of Ukrainian lawyers, Society of Ukrainian-Russ lawyers.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі для формування професіограми майбутнього юриста важливими є не лише володіння низкою ключових компетентностей, а й набуття християнських чеснот, виховання студентів як національно-свідомих патріотів України, людей, наділених високою громадянською свідомістю, осіб із державницькими інтересами, активних державотворців, будівничих правової держави. Щоб виховати національно-свідому й патріотичну, здорову, культурну спільноту людей, необхідно опиратися на цілющу силу християнської моралі, оскільки християнство – це той виховний чинник, що спрямовує особистість до досконалості, формує її духовно багату, сильну, високоморальною. А такі фахівці завжди є гідними громадянами своєї батьківщини, оскільки як християни вони відповідають перед Богом, а як громадяни – перед державою. Понад те, як Біблія (це насамперед Десять Заповідей, які трактуємо як Божу конституцію), так і Конституція України – основний Закон нашої держави – абсолютно не суперечать одна одній, утім, виконання Десятьох Заповідей є не тільки умовою професійної діяльності юриста, а й гарантом його духовного життя, запорукою активної добродійної діяльності, яка особливо актуалізується за умов російсько-української війни, а також перспективою на життя вічне. Християнські цінності – це допомога ближньому, тому, хто в потребі. За сучасних українських реалій це не тільки волонтерська діяльність, благодійництво задля підтримки Збройних сил України, тимчасово переміщених осіб тощо, а й добродійні дії у сфері надання правової допомоги, консультування людей, активна громадянська позиція.

Зазначимо, що українці мають глибокі традиції благодійності, меценатства. Зокрема, доба кінця XIX – 30-х рр. XX ст. у Галичині є багатою на численні приклади добродійності / благодійності / харитативності (Новітня політична лексика, 2015, с. 33) українських правників, які через безкорисливе добровільне надання допомоги (особистої / майнової), через участь в українських громадських товариствах та станових (професійних) інституціях спрямовували ресурси, майно тощо для допомоги окремим соціально незахищеним групам людей, правового захисту українців, розв'язання актуальних соціальних, правових, культурно-освітніх, суспільно-політичних проблем, поліпшення умов громадського життя, освіти, навчання українського юнацтва, розвиток культури, освіти, медичної опіки тощо.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Науковці, аналізуючи проблеми професійної підготовки майбутніх юристів, активно вивчають питання єдності правового й морального виховання у професійній підготовці майбутніх правознавців у сучасних закладах вищої освіти (Ю. Грибовська, О. Денищик, В. Лозовой, О. Петришин, А. Романова, Н. Руколянская, Н. Тушницький та ін.), виокремлюють важливість християнської моралі в системі цієї фахової підготовки (Ю. Грибовська, І. Зінчук, І. Луцький, Н. Руколянская, І. Ткачук, Н. Тушницький та ін.). Автори наукових праць досліджують явище благодійності в різних аспектах (О. Донік, В. Ніколаєвський, В. Омельченко, О. Семашко, Ф. Ступак та ін.), кваліфікують його як

феномен духовного поступу українства (Ніколаєвський, Омельченко, 2014, с. 28).

Проте пошуки вчених не були спрямовані на вивчення проблеми благодійності як ключової християнської цінності у професійній діяльності українських юристів крізь призму історичного виміру. Результати аналізу джерельної бази засвідчують, що питання дослідження формування християнських цінностей через культивування благодійності у професійній підготовці майбутніх юристів вивчені недостатньо, що зумовило вибір тематики пропонованої статті.

Мета статті – проаналізувати благодійність як ключову християнську цінність у професійній діяльності українських юристів крізь призму історичної ретроспективи, реконструювати на основі актуалізованого корпусу джерел процес становлення і розвитку благодійництва українських правників у Галичині наприкінці XIX – у 30-х рр. XX ст. крізь вимір приватної та громадської благодійності, означити головні напрями благодійної практичної діяльності юристів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Благодійність як невід'ємна частина людського буття, що ґрунтується на християнській моралі, загальнолюдських цінностях (Ніколаєвський, Омельченко, 2014, с. 29), була притаманною українським юристам. Становлення і розвиток української добродійності з-поміж представників української Феміди відбувалося в руслі загальноєвропейського процесу розвитку як державного піклування, так і власне благодійності, адже тривалий час благодійність у цивілізованих європейських державах існувала як традиція, що постійно культивувалася та була продиктована гуманістичними християнськими цінностями, зокрема любов'ю, милосердям, добром. Таку форму можна віднести до приватної благодійності. Окрім цього, приватна благодійність українських правників живилася народними традиціями взаємодопомоги, які споконвіку були властиві українству як нації.

У нашому дослідженні акцентуємо на громадській та приватній благодійності українських правників у Галичині за хронологічно досліджуваного періоду, водночас зазначаємо, що існували форми державного піклування. Стисло проаналізуємо діяльність українських громадських станових товариств у Галичині, насамперед Товариства українсько-руських правників (ТУРП) та Союзу українських адвокатів (СУА), на ниві соціально-правового захисту українського населення. Стверджуємо, що благодійність була не просто виявленням християнського милосердя, прояву співчуття до нужденних, а й реалізацією концепції «національної автаркії», метою якої стало здобуття соціально-економічної, а отже, і національної незалежності («свій до свого по своє»), своєрідною інвестицією у створення нового, кращого українського суспільства через порятунок від злиднів і загибелі тих, хто потребує допомоги, асигнування матеріальних і духовних цінностей в освіту, культуру юного покоління українців – майбутніх будівничих держави.

Окрім іншого, в галицькому суспільстві традиційно вважалось, що феномен благодійності як духовної (навіть певним чином прагматичної) цінності є набуттям розвитку християнської ментальності, позаяк

спорідненим поняттям є милосердя як ключова християнська цінність. У тогочасній науковій літературі натрапляємо на такі терміни, як «благодійна», «доброчинна», «харитативна» діяльність українських правників. У сучасній українській літературній мові ці терміни творять синонімічний ряд. Так, відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови *благодійництво / благодійність* – добровільна безкорислива пожертва фізичних або юридичних осіб у вигляді матеріальної, фінансової, організаційної чи іншої допомоги (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009, с. 54–55); *доброчинність* – зроблене добро, корисний вчинок (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009, с. 230); *харитативність* – безкорисливе надання допомоги тим, хто в потребі, які не є пов'язані з благодійником (Новітня політична лексика, 2015, с. 33). *Благодійність*, як відомо, заснована не лише на волонтерській, а й професійній діяльності благодійників, благодійних організацій та благодійних фондів, що орієнтована на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», 2012).

В останній чверті XIX ст. у Галичині активізується українське громадське життя. Виникає низка наукових та культурно-просвітницьких, студентських, молодіжних, станових / професійних та інших товариств. Зростання впливів українських правників у національному житті не відповідало низькому рівню станової самоорганізації. У середині 80-х рр. XIX ст., зазначає науковець І. Андрухів, виникає плеяда молодих і здібних українських адвокатів, що зробили вагомий внесок у громадсько-культурне, політичне життя, національне відродження Галичини. Завдяки подвижницькій праці на ниві захисту прав українства у Львові К. Левицького, у Стрию Є. Олесницького, у Перемишлі Т. Кормоша, у Жовкві М. Короля, у Калуші А. Коса, у Рогатині А. Могильницького, у Коломиї К. Трильовського, у Бережанах А. Чайковського, у Городенці Т. Окуневського, у Чорткові А. Горбачевського та багатьох інших правників, їхні адвокатські канцелярії стали не лише осередками порад і захисту для українського населення, а й перетворилися на центри національно-культурного й політичного життя українства (Андрухів, Арсенич, 1996, с. 21). До становлення та розвитку професійної організації українських юристів спричинився студентський «Кружок правників», що діяв у 1870–1990 рр. у краї. У 1909 р. у Львові засноване Товариство українсько-руських правників (ТУРП), яке об'єднувало членів різних правничих професій (зокрема з науковими зацікавленнями) задля організованого вияву правників у громадському житті українства. Очільником ТУРП став відомий у Галичині громадський, науковий діяч, адвокат С. Дністрянський. Створення станового товариства спочатку мотивувалося необхідністю «розширення наукових студій з правознавства» (Надрага, 1934, с. 15). Затверджений 15 березня 1909 р. статут декларував, окрім іншого, й такі цілі товариства: видання часопису, здійснення перекладів українською мовою з правової тематики, захист не тільки станових інтересів своїх членів, а й захист прав української мови в публічних установах тощо (Товариство

українсько-руських правників у Львові, 1909). У 1914 р. за ініціативи ТУРП відбувся правничий з'їзд у Львові, де, окрім іншого, було випрацьовано засади організаційної діяльності, напрями громадської праці. Станом на поточний рік товариство налічувало тільки 200 осіб (із 1800–2000 українських правників у Галичині) (Савчук, 1999, с. 80). Гуртування в ньому таких діячів, як І. Кивелюк, К. Левицький, Т. Окуневський, Є. Олесницький, П. Стебельський, С. Федак, С. Шухевич та ін., підносило ТУРП до ролі потужного інтелектуального й важливого громадського осередку українства. Оскільки у своїх лавах товариство гуртувало науковців, акцент було зроблено на видавничій діяльності: до початку Великої війни ТУРП видавало «Правничий Вісник» (Товариство українських правників, 2004).

Українські правники брали найактивнішу участь у соціально-правовому захисті прав українців, зазвичай це здійснювали доброчинно. В. Охримович, А. Чайковський та інші авторитетні юристи, які самі належали до численних українських громадських та наукових товариств, у 90-х рр. XIX ст. – на початку 10-х рр. XX ст. висували ідею про заснування окремого об'єднання адвокатів, які, часто виступаючи на судових процесах безкоштовно, захищаючи права українців, самі опинялися в скрутному матеріальному становищі (Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934, с. 23, 44–45), проте її не змогли втілити в життя, побоюючись «розпорощення сил». Коли в липні 1913 р. із цією метою створено «станову комісію» при ТУРП, потреба в цьому відпала (Савчук, 1999, с. 76).

Б. Савчук, дослідник діяльності українських громадських товариств у Західній Україні (XIX ст. – 1939 р.), слушно зауважує, що подібні явища та особливі тенденції супроводжували становлення й розвиток інших об'єднань юридичної інтелігенції за міжвоєнного двадцятиріччя XX ст. (Савчук, 1999). Так, перші повоєнні збори ТУРП (1921 р.) проголосили його формальне відновлення та ухвалили назву – «Товариство українських правників» (ТУП), а травневі збори (1924 р.) задекларували, що «народ не може обійтися без свідомого і зрілого правничого стану», тому необхідно ширити правову культуру і знання з-поміж народу (Правничий з'їзд у Львові, 1924). У 1920-х рр. ТУП налічувало до 70 осіб, які, проте, не завжди виявляли помітну активність, обмежуючись певними «самодопомоговими» заходами (Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934, с. 27–30). 30-ті рр. XX ст. не принесли істотного поживлення праці, тому чимало українських правників реалізували власні прагнення в інших громадських інституціях, зокрема, у Союзі українських адвокатів (СУА), установчі збори якого відбулися 20 травня 1923 р. за участі 50 адвокатів і 15 кандидатів адвокатури. СУА, чий статут польська влада затвердила у травні 1923 р., еволюціонував від інституції «Колегія українських оборонців», яка діяла при «Українському горожанському комітеті», та окреслював мету – консолідація організованих у товариство юристів для правового захисту народу та підвищення рівня його правової культури (Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934, с. 13–17). «Місіонерську місію» СУА на ниві соціального розвитку українства окреслив черговий з'їзд СУА, що відбувся

в лютому 1926 р.: український юрист має стати «учителем і братом права» для працюючого люду (3 нагоди Загальних Зборів Союзу Українських Адвокатів, 1930).

СУА за очільництва С. Федака, Л. Ганкевича, К. Левицького перетворився у авторитетну українську громадську стану інституцію, а прикладом яскравої харитативної діяльності слугували знані правники: Л. Бачинський, В. Охримович, С. Шухевич, М. Волошин, Я. Олесницький, І. Голубовський, А. Герасимович, В. Загайкевич, А. Чайковський та ін. Український громадський правозахисний рух активно ширився краєм: уже наприкінці 20-х рр. ХХ ст. виникло 12 повітових делегатур товариства, до яких належали 142 із 237 українських адвокатів (Союз Українських Адвокатів у Львові, 1926; Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934, с. 61–82). Аналіз діяльності СУА дає підстави для висновку, що українські правники фактично окреслили професіограму юриста, з-поміж компетентностей якого, окрім фахових умінь, помітне місце посідали питання правової, моральної культури, християнсько-етичні питання фахової діяльності, що враховували не тільки особливості та специфіку адвокатської професії, а й питання громадського служіння на благо українського народу, в контексті концепції «національної автаркії» це означало самовіддану подвижницьку працю задля майбутнього національного, політичного, економічного визволення України. Звідси – й ідеал «адвокатського звання»: правник – це «добрий громадянин, вірний син свого народу», «заступник і оборонець його прав», «митець думки і слова, людина боротьби і лицарського духу, речник права і справедливості»; «висота етичного стану українських правників», рівень їхньої національної свідомості, патріотизму засвідчували «про силу і свідомість нації» (Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934). Отже, за такої ситуації українство могло очікувати й сподіватися на справжній захист своїх громадянських і національних свобод.

Важливою особливістю діяльності ТУРП та СУА, які активно співпрацювали, зокрема й у видавничій царині (часопис «Життя і Право»), стало те, що соціально-правовий захист українства на засадах благодійності став пріоритетом професійної діяльності юристів, які, окрім іншого, стали ініціаторами багатьох проєктів щодо розбудови українського національного життя в Галичині, які, однак, не завжди можна було втілити в життя через низку причин. Правники, які належали до СУА, зазвичай успішно організували захист українських громадсько-політичних діячів у політичних процесах, активно обстоювали станові інтереси української адвокатури, захищали права української мови в судах і державних урядах та установах. Ключовим напрямом на полі благодійництва у вимірі соціально-правового захисту українства стало правове просвітництво: українські юристи прагнули донести до загалу через друковане слово, масштабну просвітницьку працю основи правової культури, озброїти селянство знаннями державних законів, їхніх прав та обов'язків тощо. Безпрецедентним явищем були виступи цілої плеяди українських правників у судових процесах оборонцями не тільки українських громадсько-політичних партій та об'єднань, а й у гучних

процесах, в яких вони захищали українське юнацтво, членів ОУН, національно-свідомих патріотів, яких влада кваліфікувала як «ворогів» Другої Речі Посполитої. Так, на 1939 р. до СУА належало близько 400 адвокатів і 300 кандидатів адвокатури (це становило близько 3/4 усіх українських юристів у Польщі (Савчук, 1999; Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів, 1934)), які відбулися як активні захисники української нації та українських громадських інституцій, окремих громадських та політичних діячів у численних політичних процесах у Галичині, що надавали зазвичай безкоштовно свої послуги. Неоціненна роль українських правників у створенні та розвитку правничого факультету Українського тасного університету у Львові (УТУ), який діяв упродовж 1921–1925 рр., українські правники не тільки виявляли активну громадську позицію, безкоштовно читаючи студентам УТУ курси лекцій та проводячи практичні заняття для них (адвокати С. Баран, М. Левицький, М. Волошин, В. Охримович та ін.), а й підтримуючи студентів матеріально, сприяючи їхньому навчанню, професійній підготовці, зокрема й за кордоном.

Проілюструємо означене вище окремими прикладами. Українські адвокати виступали в судових процесах оборонцями як українських громадсько-політичних об'єднань та партій, зокрема і членів ОУН (у 30-х рр. ХХ ст. це було для них доволі небезпечною справою), так і окремих національно свідомих осіб. Із-поміж найвідоміших судових процесів – справа М. Січинського, який у 1908 р. убив намісника Галичини графа А. Потоцького, юнака двічі суд засуджував до смертної кари, але адвокату К. Левицькому вдалося добитися аудієнції в цесаря й замінити смертний вирок на 25-річне ув'язнення, у цьому гучному процесі брали участь й адвокати Т. Окуневський, С. Голубович, В. Старосольський, В. Загайкевич; справа О. Басараб, Р. Шухевича й Б. Підгайного за атенат проти Софійського; справа В. Біласа й Д. Данилишина за напад на пошту в Городку; судова справа над членами ОУН на чолі зі С. Бандерою у 1935–1936 рр. за причетність до вбивства міністра внутрішніх справ Польщі Б. Перацького та інші, в яких проявили себе як високопрофесійні захисники адвокати С. Шухевич, В. Старосольський, Л. Ганкевич та ін. (Андрухів, Арсенич, 1996, с. 21).

Прикладом християнського служіння є діяльність адвоката, громадського діяча та письменника Є. Калитовського, який започаткував у Галичині рух з догляду за стрілецькими могилами та заснував задля цього Товариство опіки над стрілецькими могилами. Зокрема, з метою формування національної свідомості, патріотизму, християнських цінностей у галичан Є. Калитовський у 1922 р. організував першу мандрівку українського юнацтва Стрийщини на гору Маківку для впорядкування стрілецьких могил (Савчук, 1999).

Українські правники через приналежність до масових громадських національних інституцій проводили активну професійну діяльність «на ниві оборони» їхніх прав. Так, завдяки фаховій підтримці (здебільшого через «петиційну діяльність») українських юристів, членів чи «симпатиків» товариства «Сільський господар», одним із ключових завдань якого була «оборона інтересів хліборобської людності», вдалося отримати

від австро-угорського уряду певне фінансування, а впродовж 1924–1927 рр. правники активно спричинилися до подання петицій і меморіалів, де викривали зловживання адміністративних чинників Другої Речі Посполитої щодо українського селянства та вимагали справедливого розподілу субсидій і кредитів на посівні кампанії та інші види сільськогосподарських робіт (Звідомлення з діяльності Краєвого товариства господарського «Сільський господар», 1927, с. 11–12). Понад те, при товаристві «Сільський господар» наприкінці 20-х рр. ХХ ст. активно діяв відділ «правничої поради» на чолі із О. Суховерським. Завдяки самовідданій подвижницькій праці, що ґрунтувалася на добротності, українські правники розгорнули масову громадсько-просвітницьку роботу із формування з-поміж селянства основ правничо-економічних знань. Фаховий часопис «Сільський Господар» – центральний орган товариства – публікував із цією метою численні статті, товариство налагодило випуск відповідної літератури (Звіт Сільськогосподарського Краєвого Товариства «Сільський господар», 1929, с. 31). Отже, правові знання українства українські юристи розглядали як запоруку успішної реалізації концепції «національної автаркії». Педагогі, правники, громадські діячі, господарсько-економічні активісти наголошували, що обов'язок, відповідальність визначають соціально-правове підґрунтя формування господарсько-економічної культури українців, що передбачало набуття та застосовування юнацтвом і селянством правових знань, умінь, навичок у різних видах господарсько-економічної діяльності, починаючи від торговельно-купівельних операцій і завершуючи розв'язанням майнових спорів тощо. Необхідність розв'язання цього завдання активізувало діяльність школи й передусім культурно-освітніх організацій у напрямках здолання правового нігілізму через розширення доступу до відповідної інформації (Блавич, 2015, с. 40). «Ніхто не може боронитися тим, що не знає закони. Хто не знає закони, той наносить шкоди цього незнання», – зазначив відомий український правник, науковець і громадський діяч Галичини О. Суховерський (Суховерський, 1929, с. 5) та закликав озброювати селянство правовими знаннями.

Завдяки активній парламентській діяльності (до прикладу, у час виборів до польського сенату із 32 послів-українців 12 були правниками, а у 1930 р. із 18 послів правниками були 7 послів, двоє правників обрані до сенату (Андрухів, Арсенич, 1996, с. 20–21)) українські юристи вагомо спричинилися до соціально-правового, національного захисту українства.

Висновки. Період кінця ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. у Галичині є багатим на численні приклади благодійності українських правників, які через безкорисливу добровільну допомогу (особисту / майнову), участь в українських громадських товариствах та професійних інституціях спрямовували ресурси, майно тощо для допомоги окремим соціально незахищеним групам людей, правового захисту українців, розв'язання актуальних соціальних, правових, культурно-освітніх, суспільно-політичних проблем, поліпшення умов громадського життя, освіти, навчання українців. Особливістю діяльності українських юристів, які гуртувалися

в Товаристві українсько-руських правників та Союзі українських адвокатів, було те, що соціально-правовий захист українства на засадах благодійності став пріоритетом професійної діяльності юристів, які, окрім іншого, ініціювали багато проектів щодо розбудови українського національного життя в Галичині. Правники успішно організовували захист українських діячів у політичних процесах, активно обстоювали станovi інтереси, захищали права української мови в судах і державних установах. Важливим аспектом діяльності на ниві благодійництва стало правове просвітництво українського населення. Прикладом християнського служіння є діяльність адвоката, громадського діяча та письменника Є. Калитовського, який започаткував у Галичині рух із догляду за стрілецькими могилами. Завдяки активній парламентській та політичній діяльності українські юристи неабияк спричинилися до соціально-правового, національного захисту українства. Українські правники фактично окреслили професіограму юриста, з-поміж компетентностей якого, окрім фахових умінь, помітне місце посідали питання правової, моральної культури, християнсько-етичні питання фахової діяльності, що враховували не тільки особливості та специфіку адвокатської професії, а й питання громадського служіння на благо українського народу, в контексті концепції «національної автаркії» це означало подвижницьку працю задля національного, політичного, економічного визволення України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні досвіду добротності діяльності Правничого товариства при Всеукраїнській академії наук у Києві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андрухів, І., Арсенич, П. (1996). Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ: Обласна асоціація молодих істориків. 80 с.

Блавич, Г. (2015). Теорія і практика виховання господарської культури учнів та дорослих у Західній Україні (друга половина ХІХ – початок 40-х рр. ХХ ст.): монографія. Івано-Франківськ: НАІР. 740 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови. (2009) / уклад. і гол. ред. Т. В. Бусел. Київ: ВТФ «Перун». 1736 с.

Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 10.12.2022).

Звідомлення з діяльності Краєвого товариства господарського «Сільський господар» у Львові за час від 24 листопада 1924 до 30 листопада 1927 р. (1927). Львів: Сільський господар. 86 с.

Звіт Сільськогосподарського Краєвого Товариства «Сільський господар» з діяльності за 1928 р. (1929). Львів: Сільський господар. 58 с.

3 нагоди Загальних Зборів Союзу Українських Адвокатів. (1930). *Діло*. 4 квітня.

Надрага, О. (1934). Товариство українсько-руських правників у Львові (1909–1933). *Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів*. Львів: Товариство «Союз Українських адвокатів». С. 14–17.

Ніколаєвський, В. М., Омельченко, В. В. (2014). Добродійність у ретро (перспективі): огляд теоретичних та емпіричних напрямів досліджень у сучасній літературі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*. Вип. 52. С. 27–37.

Новітня політична лексика (неологізми, okazionalizmi та інші новотвори). (2015). Львів: «Новий Світ – 2000». 492 с.

Правничий з'їзд у Львові. (1924). *Діло*. 31 жовтня.

Савчук, Б. (1999). Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.). Івано-Франківськ: Плай. 138 с.

Союз Українських Адвокатів у Львові. (1926). *Діло*. 27 січня.

Суховерський, О. (1929). Господар і право. *Сільський Господар*. 1 і 15 травня. Ч. 9–10. С. 33–34.

Товариство українсько-руських правників у Львові. (1909). *Діло*. 23 вересня.

Товариство українських правників. (2004). *Юридична енциклопедія*: в 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. Т. 6: Т – Я. С. 489.

Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів. (1934). Львів: Товариство Союз Українських адвокатів. 255 с.

REFERENCES

Andruxhiv, I., Arsenych, P. (1996). *Ukrainski pravnyky v natsionalnomu vidrodzhenni Halychyny: 1848–1939 rr.* [Ukrainian lawyers in the national revival of Galicia: 1848–1939.] Ivano-Frankivsk: Oblasna asotsiatsiia molodykh istorykiv. 80 s. [in Ukrainian].

Bilavych, H. (2015). *Teoriia i praktyka vykhovannia hospodarskoi kultury uchniv ta doroslykh u Zakhidnii Ukraini (druha polovyna XIX – pochatok 40-kyh rr. XX st.)* [Theory and practice of economic education of students and adults in Western Ukraine (second half of the 19th century – beginning of the 40s of the 20th century)]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: NAIR. 740 p. [in Ukrainian].

Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. (2009) / uklad. i holov. red. T. V. Busel. Kyiv: VTF «Perun». 1736 s. [in Ukrainian].

Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy [On Charitable Activities and Charitable Organizations: Law of Ukraine] vid 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>. (data zvernennia: 10.06.2022). [in Ukrainian].

Zvidomlennia z diialnosti Kraievoho tovarystva hospodarskoho «Sil'skyi hospodar» u Lvovi za chas vid 24 lystopada 1924 do 30 lystopada 1927 r. [Report on the activities of the regional economic association «Sil'skyi hospodar» in Lviv from November 24, 1924 to November 30,

1927]. (1927). Lviv: Sil'skyi hospodar. 86 s. [in Ukrainian].

Zvit Sil'skohospodarskoho Kraievoho Tovarystva «Sil'skyi hospodar» z diialnosti za 1928 rik [Report of the Regional Agricultural Society «Sil'skyi hospodar» on its activities for 1928]. (1929). Lviv: Sil'skyi hospodar. 58 s. [in Ukrainian].

Z nahody Zahalnykh Zboriv Soiuzu Ukrainskykh Advokativ [On the occasion of the General Meeting of the Union of Ukrainian Lawyers]. (1930). *Dilo*. 4 kvitnia. [in Ukrainian].

Nadruga, O. (1934). *Tovarystvo ukrainsko-ruskykh pravnykyv u Lvovi (1909–1933)* [Association of Ukrainian-Russian lawyers in Lviv (1909–1933)]. *Yuvileinyi almanakh Soiuzu ukrainskykh advokativ*. Lviv: Tovarystvo «Soiuz Ukrainskykh advokativ». P. 14–17. [in Ukrainian].

Nikolaievskyyi, V. M., Omelchenko, V. V. (2014). *Dobrochynnist u retro (perspektyvi): ohliad teoretychnykh ta empyrychnykh napriamiv doslidzhen u suchasni literaturi* [Charity in retro (perspective): review of theoretical and empirical directions of research in modern literature]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Teoriia kultury i filosofii nauky»*. № 52. P. 27–37. [in Ukrainian].

Novitnia politychna leksyka (neolohizmy, okazionalizmy ta inshi novotvory) [New political vocabulary (neologisms, occasionalisms and other innovations)]. (2015). Lviv: «Novyi Svit – 2000». 492 s. [in Ukrainian].

Pravnychy zizd u Lvovi [Legal congress in Lviv]. (1914). *Dilo*. 31 zhovtnia. [in Ukrainian].

Savchuk, B. (1999). *Prosvitnytska ta sotsialno-ekonomichna diialnist ukrainskykh hromadskykh tovarystv u Halychyni (ostannia tretyna XIX st. – kinets 30-kyh rokiv XX st.)* [Educational and socio-economic activities of Ukrainian public associations in Galicia (the last third of the 19th century – the end of the 30s of the 20th century)]. Ivano-Frankivsk: Plai. 138 s. [in Ukrainian].

Soiuz Ukrainskykh Advokativ u Lvovi [Union of Ukrainian Lawyers in Lviv]. (1926). *Dilo*. 27 sichnia. [in Ukrainian].

Sukhovskyyi, O. (1929). *Hospodar i pravo* [The owner and the law]. *Sil'skyi Hospodar*: 1 i 15 travnia. Vol. 9–10. P. 33–34. [in Ukrainian].

Tovarystvo ukrainsko-ruskykh pravnykyv u Lvovi [Society of Ukrainian-Russian lawyers in Lviv]. (1909). *Dilo*. 23 veresnia. [in Ukrainian].

Tovarystvo ukrainskykh pravnykyv. [Society of Ukrainian Lawyers]. (2004). *Yurydychna entsyklopediia*: u 6 t. / red. kol.: Yu. S. Shemshuchenko ta in. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana. Vol. 6: T – Ya. P. 489. [in Ukrainian].

Yuvileinyi almanakh Soiuzu ukrainskykh advokativ [Jubilee Almanac of the Union of Ukrainian Lawyers]. (1934). Lviv: Tovarystvo «Soiuz Ukrainskykh advokativ». 255 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 08.02.2023